

Leonarda Kovačić
Sveučilište u Melbourneu
Australija
gamaroi@hotmail.com

UDK 069(94).02:39
069.01(94)
994(=811.72):069
Izvorni znanstveni rad/Original scientific paper
Primljeno/Recieved: 03.10.2002.

Aboridžinska materijalna kultura u australskim muzejima

Porijeklo aboridžinskih zbirki u Australiji i izvan nje nedavno je postalo predmetom brojnih studija. Kolonijalni muzeji su se počeli usko povezivati s kolonijalnim praksama otuđivanja i prisvajanja, a muzejske interpretacije povijesti autohtonih naroda pomno se preispituju. U ovom članku istražuje se tradicija sakupljanja, klasificiranja, dokumentiranja, pohranjivanja, izlaganja i zaštite aboridžinske materijalne kulture u australskim muzejima i drugim ustanovama. Ta tradicija, koja se razvila iz kolonijalnog diskursa devetnaestog stoljeća, predstavlja kontinuiran izazov i za kustose i za aboridžinske zajednice. Kao mjesta susreta europskih i autohtonih kultura, muzeji ostaju važna uporišta u povijesti autohtonih naroda i kulturnog institucionalizma.

Ključne riječi: muzejske zbirke, Aboridžini (Australija), kolonijalni muzeji, muzejska etika, muzejska praksa, nabava muzejskih predmeta, dokumentacija zbirki, klasifikacija zbirki

Uvod

U istraživanju i naknadnoj analizi aboridžinskih predmeta u australskim muzejima, dolazi se do neminovnog zaključka da je ono što danas postoji u njihovim depoima i na povremenim izložbama tek bijedan odraz samo nekoliko aspekata aboridžinskoga svakodnevnog života i duhovnosti. Iako su brojni razlozi tomu, u ovom ću članku razmotriti samo najočitiije.

Proces otkrivanja aboridžinske materijalne kulture u australskim ustanovama mukotrpan je zadatak. Usredotočenost na materijalnu kulturu jedne aboridžinske skupine čini ga još izazovnijim, budući da su njihovi kulturni ostaci često rasijani po cijelom kontinentu pa su potrebna duga razdoblja putovanja da bi se prikupili i analizirali podaci. Muzejsko istraživanje bilo je tek jedna komponenta mog projekta koji je bio usredotočen na tradicijske prakse samo jedne aboridžinske skupine (Gamaroi) iz sjevernog New South Walesa.¹ Iako je ova činjenica ograničila opseg i domet mog istraživanja, njegovi su rezultati primjenjivi na aboridžinsku Australiju općenito. Ne postoji aboridžinska zajednica koja, u određenom trenutku, nije iskusila neki oblik kulturnoga genocida. Praksa sakupljanja odigrala je ključnu ulogu u tom procesu. U ovom članku istražujem metode nabave, klasifikacije, dokumentacije, pohrane i izlaganja aboridžinske građe, koje su pridonijele otuđivanju kulture aboridžinskih naroda.

Podizanje vela prašine

Kao što je pokazala Carol Cooper u izvještaju *Aboridžinske i otočke zbirke u prekomorskim muzejima*, uobičajena praksa australskih muzeja prije dvadesetog stoljeća bila je slanje nekih od nabavljenih aboridžinskih predmeta u britanske i druge europske muzeje, bilo kao izraz pažnje ili u znak dobre volje prema britanskoj kruni ili pak u razmjenu za druge predmete.² Moje istraživanje bilo je, međutim, usredotočeno na sadržaj australskih saveznih, sveučilišnih i nekih lokalnih aboridžinskih muzeja, galerija i pričuvnih centara u jugoistočnoj Australiji.

Podaci o broju, vrsti, stanju i javnoj/istraživačkoj dostupnosti aboridžinskih predmeta u australskim muzejima prikupljeni su u Melbourneu (srpanj 1997.), na stručnim putovanjima u Sydneyu (svibanj-lipanj 1997., rujan 1998., prosinac 1999.), Canberri (kolovoz 1997.), Adelaidei (travanj-svibanj 1998.) i Brisbaneu (listopad 1998.), za vrijeme terenskog istraživanja u sjevernom New South Walesu (srpanj-rujan 1999.) i, u manjoj mjeri, dopisivanjem i preko javnih medija, uključujući internet. Opisana situacija možda će se u narednim godinama promijeniti s obzirom i na činjenicu da su neke od ovih ustanova bile (i još uvijek su) u delikatnom procesu kontinuiranog pregovaranja s aboridžinskim zajednicama, naročito u vezi s repatriacijom kulturno osjetljivog materijala.

Često je pisani materijal usmjeravao moju potragu, osobito onaj objavljen između 1850-ih i 1920-ih godina, to jest, u razdoblju od dvostrukog značaja za očuvanje kul-

¹ Projekt je ostvaren kao glavna komponenta mog doktorata na Sveučilištu u Melbourneu, od veljače 1997. do listopada 2001. Druga dva područja mog istraživanja bili su povijesni zapisi i usmena tradicija Gamaroi naroda.

² Cooper, C. (1989) *Aboriginal and Torres Strait Islander Collections in Overseas Museums*, The Institute Report Series, Canberra, Aboriginal Studies Press for Australian Institute of Aboriginal Studies. "Otočki" se odnosi na narode Torresovog tjesnaca, sjeveroistočno od australskog kontinenta (nap. prev.).

ture većine aboridžinskih skupina unutrašnjeg New South Walesa i Queenslanda. U prvom redu, ovo razdoblje počinje neposredno nakon početka kolonizacije, kada su lokalne aboridžinske skupine još uvijek (i, rekla bih, u znatnoj mjeri) održavale svoj tradicionalni identitet, koji je osiguravao da glavina njihovog znanja ostane uglavnom netaknuta. Kao drugo, ta je situacija omogućila, te uistinu i nadahnula, određeni broj amaterskih, a kasnije i profesionalnih antropologa (ili, primjerenije onom vremenu, etnologa) da prošire i modificiraju postojeća nagađanja i vjerovanja svojih suvremenika, uključujući i javnost općenito, o australskim "plemenitim divljacima". Dok je sve veći broj pojedinaca lutao prostranim ravninama unutrašnje Australije u potrazi za znanjem i materijalnim predmetima, kako se tada općenito vjerovalo, "brzo izumirućih Aboridžina", direktori i kustosi australskih muzeja oduševljavali su se izgledima za obogaćenjem svojih zbirki, po svojoj prilici, zadnjim ostacima kulture "na rubu izumiranja".³ Ta je situacija vrlo vjerojatno doprinijela daljnjem, toga puta i kulturno ozakonjenom, iskorjenjivanju svetih aboridžinskih običaja. S jedne strane, poticala je Europljane da odlaze na teren i nabavljaju, često pod sumnjivim okolnostima, predmete aboridžinskih skupina koji su se koristili u svakodnevnom životu i u određenim ceremonijalnim prigodama. S druge pak strane, postupno je odvrćala Aboridžine od proizvodnje predmeta poput štitova i bumeranga isključivo za svoje vlastite potrebe i, umjesto toga, poticala ih da proizvode predmete s karakteristikama koje su se sviđale europskoj "publici". To je razlog zašto na nekim predmetima iz tog razdoblja otkrivamo cijeli niz uzoraka, npr., izrezbarena srca, cvijeće i druge neaboridžinske motive, koji su očigledno ukorporirani u aboridžinski funkcionalni predmet i tako pretvoreni u aboridžinsko umjetničko djelo namijenjeno razmjeni ili prodaji.

Međutim, ne možemo ignorirati niti činjenicu da su i Aboridžini, kroz nedostatak svijesti ili šutnju, pridonijeli konačnim tragičnim posljedicama. Nema sumnje da su u nekim, iako vjerojatno dosta rijetkim slučajevima, Aboridžini imali koristi (barem ekonomske) od europskog zanimanja za njihovu kulturu. Kao što daju naslutiti brojna kolonijalna iskustva, kada se sretnu dvije različite kulture, obično dolazi do razmjene dobara ili trgovine.⁴ Radi li se o razmjeni starosjedilačkog oružja za duhan, staklene perle ili novac nebitno je tako dugo dok su obje strane zadovoljne (iako opseg takvih ugovora često nije bio jasno definiran).

³ Zanimljivo je da su Aboridžini na "rubu izumiranja" već tako dugo da bismo trebali biti iznenađeni da ih još uopće ima, te da neki još održavaju tradicionalne običaje. Za detaljniju raspravu povijesnog diskursa koji je stvorio i podupirao ovakav stav, vidjeti Peto poglavlje u: Kovačić, L. (2001) *Cataloguing culture: In search of the origins of written records, material culture and oral histories of the Gamaroi, northern New South Wales*, unpublished PhD thesis, Melbourne, University of Melbourne.

⁴ Značaj robne razmjene između autohtonih naroda i kolonizatora opširno su razmatrali Humphrey, C. & Hugh-Jones, S. (1992) Introduction, u: Humphrey, C. & Hugh-Jones, S. (eds) *Barter, Exchange and Value: An Anthropological Approach*, str. 1-20, Cambridge, Cambridge University Press. Dvosmjerna priroda robne razmjene objašnjena je ovako: "U osnovi, robnu razmjenu određuje interes koji svaka strana ima za predmet one druge, interes koji se zadovoljava transakcijom."; *ibid.*, str. 7. U: *Politicised values: The cultural*

Razlog zbog kojeg ovo i dan-danas previđa većina istraživača jest činjenica da su nedjela i masakri koje su počinili europski došljaci (pojedinci i ustanove) nad Aboridžinima učinili bespredmetnima takve, ne tako značajne (mada nipošto beznačajne), pojedinosti. Europa i njezini kolonijalni teritoriji doživjeli su u devetnaestom stoljeću uspon fizičke antropologije kojoj je bila potrebna "svježja" istraživačka građa u obliku ljudskih lubanja, kostiju i drugog osteološkog materijala. "Otimanje tijela" ubrzo je postalo najbrutalnijim (i najunosnijim) oblikom muzejske "trgovine". Bila je to, u devetnaestom stoljeću, uobičajena metoda za snabdijevanje prekomorskih i kolonijalnih muzeja aboridžinskim osteološkim materijalom, dokazi čega su još opipljivi u većini takvih ustanova.⁵

Novi vlasnici, nove pozicije

Aboridžinske zbirke u australskim federalnim i saveznom muzejima mogu se grubo podijeliti u dvije skupine: prvu čine takozvani tradicionalni predmeti nabavljeni u ranom kolonijalnom razdoblju, a drugu predmeti nabavljeni u postkolonijalnoj eri. Prvi su proizvedeni prije ili neposredno nakon početka kolonizacije, a obuhvaćaju bumerange, toljage, sjekire, štitove, koplja, dječje igračke, torbe, izrezbarena i izbrazdana stabla, pogrebna pokrivala za glavu, kanue itd., kao i raznu arheološku građu i predmete koje su Aboridžinima dale kolonijalne vlasti, poput ploča za prsa.⁶ Potonji su nabavljeni od aboridžinskih zajednica u prošlih pedesetak godina, i obično predstavljaju oružje, (dječje) crteže i umjetnost inspiriranu tradicionalnim stilovima i metodama proizvodnje. Mene je kao istraživača ponajprije zanimalo da identificiram porijeklo i sadašnji status prve skupine predmeta.

dynamics of peripheral exchange, u: *ibid.*, str. 21-41, Nicholas Thomas navodi brojne opise razmjene između Polinežana, Inuita i pacifičkih Otočana, te zapadnih došljaka. Transakcije su se u osnovi zasnivale na nejednakosti: "Ovdje, autohtoni stanovnici gotovo smjesta prepoznaju svoju tehnološku inferiornost i u njima se javlja velika i neutaživa želja za europskom robom."; *ibid.*, str. 22. U: Yesterday's luxuries, tomorrow's necessities: Business and barter in Northwest Amazonia, u: *ibid.*, str. 42-74, Stephen Hugh-Jones pokazuje kakav je učinak europska roba imala na narode Amazonije, i slično ukazuje na privlačnost te robe i njezinu ulogu u životima autohtonih stanovnika: "Zapadna roba pružala je nove i povećane mogućnosti i za tehnološku i za simboličku inovaciju."; *ibid.*, str. 59. U svojoj knjizi *One Blood: 200 Years of Aboriginal Encounter with Christianity: A Story of Hope* (1994), Melbourne, Oxford University Press, str. 240, John Harris nakratko spominje "krajnju eksploataciju od strane doseljenika" potaknutu "privremenom iluzijom Aboridžina o tome da su europski predmeti izuzetno poželjno bogatstvo. ... Suočeni s nečim što im se moralo činiti kao nevjerovatno bogatstvo, neki muškarci bili su voljni podvoditi svoje žena za europske artikle."

⁵ Kao što razmatraju Monaghan, D. (1991) *The body snatchers*, u: *Bulletin*, str. 30-8, i Turnbull, P. (1991) *Science, National Identity and Aboriginal Body-Snatching in Nineteenth Century Australia*, London, Menzies Centre for Australian Studies, University of London.

⁶ Mjedene ploče za prsa često su davane Aboridžinima koji su posredovali između kolonijalnih vlasti i lokalnog aboridžinskog stanovništva. Tipična ploča sadrži natpis "Kralj (ili Kraljica) [tog i tog mjesta]" i stereotipne prikaze klokana i emua, danas službenih amblema

Sva aboridžinska građa također spada u jednu od četiri kategorije: u etnografske, arheološke, "svete/tajne" ili osteološke zbirke. Dok su prve dvije otvorene javnosti, pristup "svetim/tajnim" i osteološkim zbirkama ograničen je u različitoj mjeri. Ova podjela aboridžinske građe na takozvani svjetovni (to jest, u pristupu neograničen) i "sveti/tajni" materijal kojemu je pristup bio ograničen, došla je do izražaja u posljednjem desetljeću. Prvi obuhvaća većinu predmeta korištenih u svakodnevnom životu, dok se drugi sastoji od privatnih i ceremonijalnih predmeta kao što su churinge (zujače daščice) i dendroglifi.⁷

Postoje tri kategorije predmeta s ograničenim pristupom (uključujući i "svete/tajne") s obzirom na to tko ih i pod kakvim uvjetima može vidjeti. Prvu kategoriju predmeta (npr., dendroglife) mogu vidjeti Aboridžini općenito kao i ne-Aboridžini (uključujući i muzejsko osoblje) koji dobiju posebno dopuštenje od relevantne aboridžinske zajednice. Predmete koji spadaju u drugu kategoriju (npr., ljudski posmrtni ostaci) ne može vidjeti nitko osim Aboridžina u izravnom krvnom srodstvu i relevantnog muzejskog osoblja. Napokon, treća skupina sastoji se od predmeta poput churingi koji su tradicionalno bili dostupni samo odabranoj nekolicini (npr., potpuno iniciranim muškarcima/ženama, ili ljudima od znanja). Budući da danas više nema živih članova zajednice koji bi mogli nadzirati takav materijal, zajednica može dati pravo trajnog nadzora nad njime određenome muzeju u kojem se pohranjuju trajno zapečaćeni predmeti koje ne može vidjeti apsolutno nitko, čak niti direktor muzeja.

Savezni i sveučilišni muzeji imaju najveće zbirke aboridžinske građe, dok lokalne aboridžinske galerije i pričuveni centri pohranjuju ograničen broj predmeta lokalnog porijekla ili proizvodnje te one rijetke koje su savezni muzeji vratili lokalnoj zajednici. Na lokalnoj razini, ustanova poput astronomskog opservatorija može ponekad neočekivano pohranjivati neke lokalno nađene predmete.

Australije. O pločama za prsa raspravljaju i stručnjaci i aboridžinska inteligencija kao o sramotnim kolonijalnim reprezentacijama "aboridžinskosti". Vidi, na primjer, Cleary, T. (c.1993) *Poignant Regalia: 19th Century Aboriginal Breastplates and Images: A catalogue of Aboriginal breastplates held in public, regional and private collections in New South Wales, Victoria, Tasmania, Queensland, South Australia, Western Australia and the Australian National Territory*, Glebe, NSW, Historic Houses Trust of NSW, i Healy, C. (2001) Chained to their signs: Remembering breastplates, u: Creed, B. & Hoorn, J. (eds) *Body Trade: Captivity, Cannibalism and Colonialism in the Pacific*, str. 24-35, Routledge in association with Pluto Press & University of Otago Press.

⁷ Izrezbarena stabla ili dendroglifi jedinstveni su predmeti za aboridžinske narode Wiradjuri i Gamaroi, iz centralnog i sjevernog New South Walesa, i za njihove neposredne susjede. Razlikuju se dvije vrste dendroglifa: teleteglifi (inicijacijska stabla) i tafoglifi (pogrebna stabla). Korišteni su u ceremonijalne svrhe i predstavljaju glavnu skupinu kulturno osjetljive građe u saveznim muzejima jugoistočne Australije. Teleteglifima je pristup prvotno bio ograničen na potpuno inicirane muškarce, a prekršaj ovog tabua povlačio je smrtnu kaznu. Tafoglifi se smatraju privatnim predmetima. Dendroglife mogu vidjeti samo članovi dotičnih aboridžinskih zajednica ili su dostupni uz pismeno dopuštenje lokalnih aboridžinskih zemaljskih vijeća.

Kulturne ustanove koje pohranjuju aboridžinske predmete uključuju također knjižnice, arhive, Upravu za nacionalne parkove i zaštitu prirode (s ograncima u svakoj saveznoj državi) i razne vladine urede. Ove ustanove pohranjuju novine, rukopise i rijetke knjige, fotografije, filmove, audio- i video-vrpce⁸ te arheološku građu. Ogranci Uprave za nacionalne parkove i zaštitu prirode također su odgovorni za održavanje i nadzor aboridžinskih mjesta i objekata in situ. Pored ovih institucijskih izvora, značajna količina podataka može se dobiti od lokalnih povjesničara, antropologa i lingvista (amatera), kao i od lokalnih aboridžinskih zemaljskih vijeća i pojedinaca. Potonji vas mogu obdariti pričama i usmenom predajom, dopustiti da posjetite značajna mjesta, pomoći da dođete do građe s ograničenim pristupom u saveznom i lokalnim muzejima, te nabavite obiteljska rodoslovlja.⁹

Zvučne i slikovne zbirke pri Australskom institutu aboridžinskih i otočkih studija u Canberri pohranjuju audio-vrpce i fotografije, od kojih su potonje snimljene u drugoj polovici devetnaestog stoljeća, no bez dostatnih (ako ikakvih) pojedinosti o osobama koje prikazuju i bez točnog datuma kada su snimljene. Na istu sam situaciju naišla i u Arhivu New South Walesa u Sydneyu. Potresno je iskustvo pregledavanje fotografija koje prikazuju niz Aboridžina bez osobnih imena i kulturne pripadnosti, kao i vladine misije i rezervate koji su pridonijeli tom kulturnom otuđivanju. Nedostatak atribucije na fotografijama prisutan je i u Slikovnoj zbirci Nacionalne knjižnice Australije u Canberri.

Savezni muzeji pohranjuju posmrtno ostatke različitih aboridžinskih skupina, ponajprije s ciljem određivanja njihovog porijekla, to jest, geografskog područja i jezične pripadnosti, starosti i stanja pokojnika koji odražavaju klimatske, ekonomske i druge uvjete života na tom području itd. Odsjek za ljudsku biologiju Muzeja Južne Australije pohranjuje znatnu količinu ove građe. Australski muzej u Sydneyu pohranjuje nešto osteološkog materijala. Muzej Queenslanda otpisao je većinu osteološke građe i repatrirao je zajednicama za ponovnu sahranu. Nisam imala prilike vidjeti ovaj materijal, niti bi me to veselilo. Poput "svetog/tajnog" materijala, pristup osteološkoj građi redovno je ograničen i mogu je vidjeti samo krvni srodnici i predstavnici dotične aboridžinske zajednice.

Većina ovih zbirki, međutim, trpi od istog nedostatka: čak i gdje predmeti dolaze iz određene regije, njihova je jezična pripadnost neizvjesna. To odražava proizvoljne procese odabira pri stvaranju ranih zbirki, koji su odgovorni za klasifikacijske etikete koje često indiciraju tek širu geografsku lokaciju kao mjesto porijekla predmeta.

⁸ Video-produkcija je, iako nedavnog datuma, svejedno neprocjenjiv izvor informacija budući da stari Aboridžini umiru i često ne postoji nitko tko bi očuvao i prosljedio njihovu kulturnu baštinu. Godine 1999., na primjer, Uprava za nacionalne parkove i zaštitu prirode New South Walesa snimila je dokumentarni film *Inard Oongali: Women's Journey*, prvi opsežniji video o "ženskim stvarima" Gamaroi žena, sa sedam glavnih starijih Gamaroi žena. Jedna od žena umrla je nekoliko mjeseci nakon njegovog objavljivanja.

⁹ Kopije genealogija do kojih sam tako došla poslana su zatim ljudima koji su mi dopustili da ih vidim. Ostatak materijala našao je put do moje disertacije, kako bi ga zajednice mogle koristiti kao izvor priručnih informacija.

Sada ćemo se sustavnije pozabaviti osnovnim problemima s kojima se susreće svatko koga zanima aboridžinska građa u australskim kulturnim ustanovama. To su: nabava predmeta; klasifikacija i dokumentacija predmeta; pohrana predmeta; i politika muzeja prema aboridžinskoj građi u njihovim zbirkama.

Nabava predmeta

Primarni cilj australskih muzeja, kao i svih drugih, bilo je očuvanje australskih aboridžinskih i drugih materijalnih predmeta od propasti uslijed zuba vremena, vremenskih nepogoda i "nestručnog" rukovanja. Pored ovoga, australski muzeji imali su i drugi cilj: da sakupe što je moguće više kulturne građe što reprezentativnijeg porijekla, proizvodnje i, u manjoj mjeri, značaja za izvorne vlasnike, kako bi stvorili cjelovitu muzejsku zbirku. Međutim, sudeći po onome što je preostalo od izvornih zbirki, čini se da su australski muzeji podbacili u oba slučaja.

Kao prvo, pitanje očuvanja danas je (osobito u slučaju autohtonih znanja i kultura) sporno područje u kojem autohtona prava igraju značajnu ulogu i ukazuju na važna pitanja poput sljedećih: Možemo li nazivati "očuvanjem" ono što iz današnje perspektive izgleda kao nemilosrdno pljačkanje i krađa od strane pojedinaca i institucija? Na primjer, mogu li dendroglifi preseljeni sa svetih Gamaroi i Wiradjuri inicijacijskih mjesta na bilo koji način predstavljati kulturu koja više ne postoji? Lišeni svoga kulturnog konteksta i geografske lokacije, može li ih ikada aboridžinska ili neaboridžinska publika vidjeti kao spomenike koji su preživjeli zub vremena i propast uslijed vremenskih nepogoda? A što je s propašću koja je inherentna u samom činu njihovog preseljenja? A da ne spominjem sramotno bacanje novčića koje je odredilo sudbinu nekih od ovih stabala u odnosu na njihovu buduću pohranu u okrilju dvaju saveznih muzeja (tada Nacionalnog muzeja Victorije u Melbourneu i Muzeja Južne Australije u Adelaidei).¹⁰

Nabava aboridžinskih predmeta u ranim danima muzeja ovisila je uvelike o znanju i vještini kustosa, ne samo o građi, nego i o načinima njene nabave. Budući da je prvim kustosima australskih muzeja redovno nedostajalo oboje (neki od njih nisu imali nikakvu obuku u antropologiji ili srodnim disciplinama, i taj se trend dobrobrano nastavio u dvadesetom stoljeću), činilo bi se pravim čudom da su australski muzeji i dalje na glasu zbog svojih aboridžinskih zbirki da nije bilo tri direktora u posljednjem desetljeću devetnaestog i u prva tri desetljeća dvadesetog stoljeća: Sira Edwarda Stirlinga (Muzej Južne Australije, Adelaide; 1889.-1913., počasní etnolog 1914.-1919.), Roberta Etheridgea, mlađeg (Australski muzej, Sydney; 1895.-1920., pionirski rad 1889.-1918.), i Sira W. Baldwina Spencera (Muzej Victorije, Melbourne; 1899.-1928., član upravnog odbora 1895.-1899.).

Ovi su direktori uveli dalekosežne promjene u politici svojih muzeja. Za njihova upravljanja, nabava aboridžinskih predmeta dosegla je nevjerojatan porast.

¹⁰ Za dodatne pojedinosti, vidjeti dalje u tekstu.

Marljivo su radili, ne samo na snabdijevanju vlastitih zbirki predmetima nabavljenim u Australiji, već su ih i razmjenjivali s prekomorskim muzejima te kupovali na međunarodnim izložbama. Tako su mnogi nezamjenjivi aboridžinski predmeti transportirani preko mora i Australija je ostala bez njih.¹¹

Prije toga, australski su muzeji nabavljali malo, osobito u razdobljima od 1853. do 1860. te od 1860. do 1874., što je bio odraz općeg nedostatka svijesti i nepriznavanja aboridžinske kulture u australskim novoosnovanim kolonijama. Muzeji su se suočavali s važnim političkim pitanjem u svojoj potrazi za aboridžinskim predmetima i bili su u vrlo nepovoljnom položaju zbog postupaka ranih doseljenika koji su se vrlo često kosili s onima usmjerenim ka očuvanju aboridžinskog nasljeđa: autentične aboridžinske predmete bilo je sve teže naći pod prismotrom doseljenika i farmera neprijateljski raspoloženih prema Aboridžinima.

Godine 1882. zauvijek je izbrisan dragocjen izvor znanja za buduće naraštaje kada su se zapalila 342 aboridžinska primjerka koje je Australski muzej nabavio i pohranio u Vrtnoj palači u Sydneyu nakon Međunarodne izložbe 1879. U sljedećih pet godina, kustos Muzeja dr. E. P. Ramsey više je nego utrostručio broj etnoloških predmeta (uključujući i neaustralske) u zbirci. Nije, međutim, bilo pokušaja da se stvori muzejski katalog koji bi sadržavao popis inventara saveznih muzeja, izuzev kataloga Sira Baldwina Spencera za Nacionalni muzej Victorije (1901-1922), od kojih sam uspjela konzultirati samo izdanja iz 1918. i 1922. godine.

Da rezimiramo, na ranije nabavke utjecali su sljedeći problemi:

1. opći nedostatak svijesti i nepriznavanje aboridžinskih kultura;
2. sukobljavajući interesi: kustosi naspram doseljenika i farmera;
3. neosposobljeni kustosi i muzejsko osoblje; i
4. nepostojanje (primjerenih) muzejskih kataloga i popisa inventara.

Zamjetljiv izuzetak u sabiračkoj strasti muzejskih kustosa bili su predmeti koje su izradile i koristile aboridžinske žene i djeca. Glavni razlog njihovoj vidljivo slaboj zastupljenosti u zbirkama jest činjenica što su muzejsko osoblje sačinjavali muškarci, anglosaski "stručnjaci" koji u "ženskim stvarima" nisu vidjeli ništa posebno ili vrijedno, čak kada im je i bilo dopušteno da promatraju njihovu svakodnevnu stranu. O tome govore i Anderson i Reeves: "Odsutnost žena u odsjecima za etnografiju ostavila je dugoročne posljedice na rodnu ravnotežu aboridžinskih zbirki. Nedavno istraživanje aboridžinskih zbirki glavnih saveznih i federalnih muzeja pokazalo je da se između 75% i 80% svih predmeta odnosi na materijalnu kulturu muškaraca prije nego žena."¹²

¹¹ Usp. McCarthy, F.D. (1982) *Anthropology in the museums of Australia*, u: McCall, G. (ed.) *Anthropology in Australia: Essays to Honour 50 Years of "Mankind"*, Sydney, Anthropological Society of NSW, str. 24 - 25.

¹² Anderson, M. & Reeves, A. (1994) *Contested identities: Museums and the nation in Australia*, u: Kaplan, F. (ed.) *Museums and the Making of 'Ourselves': The Role of Objects in National Identity*, London & New York, Leicester University Press, str. 108.

Predmeti u vlasništvu današnjih muzeja nabavljeni su na nekoliko različitih načina: a) sakupljanjem u takozvanim "muzejskim ekspedicijama" koje je poduzimalo muzejsko osoblje; b) otkupom, uglavnom od pojedinih sabirača i, u manjoj mjeri, na dražbama; c) razmjenom; d) donacijom; e) na nepoznat način.

a) Termin "muzejska ekspedicija"¹³ odnosi se na odlazak muzejskog osoblja na teren od, u ovom slučaju, antropološkog interesa, i nabavljanje primjeraka od pojedinaca ili skupine ljudi, ili naprosto uzimanje (ponekad doslovno otimanje) predmeta koji su se smatrali znanstveno dragocjenima, od kojih bi inače neki ubrzo nestali uslijed starosti, atmosferskih uvjeta i, tek nedavno priznatog, vandalizma. U prošlosti, ova je odluka često ovisila o jednom ili dva "antropologa". S izuzetkom najrecentnijih nabavki, nisam naišla ni na jedan dokumentirani primjer u kojem bi se muzejsko osoblje posavjetovalo i dobilo odobrenje od dotičnih lokalnih skupina ili pojedinaca prije (ili barem nakon) preseljenja bilo "profanih" bilo "svetih" predmeta s mjesta njihove proizvodnje ili nalazišta.

Kada se radi o Gamaroi građi, "muzejske ekspedicije" poduzimali su početkom 20. stoljeća Robert Etheridge, mlađi i Edmund O. Milne, obojica kustosi Australskog muzeja, koji su za Muzej nabavili osamdesetak dendroglifa sa starih inicijacijskih i pogrebnih mjesta u sjeverno-centralnom New South Walesu.

Harvardsko-adelaidska ekspedicija iz 1938.-1939., koju su predvodili Norman B. Tindale i Joseph B. Birdsell i koju je Tindale dokumentirao u svom Dnevniku,¹⁴ sjekla je preko južne, jugoistočne i sjeveroistočne Australije. Za vrijeme ekspedicije, sakupljena je dragocjena arheološka građa, koja je uključivala žrvnjeve, sjećiva, nakovnje, vrhove sjekira, krhotine sjekirica, strugala, cilkone¹⁵, školjke za ishranu i druga kamena oruđa iz sjeverno-centralnog New South Walesa. Unutar bogate nearheološke građe, nabavljena je i splav (kanu) s rijeke Macintyre te sedam dijelova kanua iz Boggabille, također na rijeci Macintyre. Sakupljen je i velik broj genealogija.

Godine 1949. združena "muzejska ekspedicija", predvođena Normanom B. Tindaleom iz Muzeja Južne Australije (Adelaide) i Donaldom Tugbyjem iz Nacionalnog muzeja (Melbourne), a "nadahnutu" Lindsayom Blackom iz gradića Leetona, NSW, posjetila je Boru Collymongle (muško inicijacijsko mjesto Gamaroi naroda) blizu Collarenebrija. Oni su posjekli pedeset dva dendroglifa i, podijelivši ih u dvije hrpe bacanjem novčića, transportirali do saveznih muzeja u Adelaidei i Melbourneu.¹⁶ Etnografski katalog Muzeja Victorije¹⁷ navodi da je

¹³ Primijenjen u računalnom ispisu Gamaroi predmeta u Muzeju Victorije, od srpnja 1997.

¹⁴ Tindale, N. B. [1938-39] The Harvard-Adelaide Universities Anthropological Expedition, Australia, 1938-39: Journal and Notes, MS 1, str. 1-758, Adelaide, Division of Ethnography, South Australian Museum.

¹⁵ Orig. *cylcons*: cilindrično-konični kamenovi koji su se koristili u ceremonijalne svrhe (op.prev.).

¹⁶ Dio događaja vizualno je dokumentirao H. R. Balfour (Nacionalni Muzej, Melbourne). Kopija filma koji se nalazi u Muzeju Južne Australije, prema službenici Muzeja, poslan je lokalnoj aboridžinskoj organizaciji u New South Walesu.

¹⁷ Računalni ispis od srpnja 1997.

dvadeset tri od ovih stabala sakupio Lindsay Black, a datum je sabiranja nepoznat. Datum dostupnosti od 31. siječnja 1950., međutim, ukazuje na "muzejsku ekspediciju" iz 1949. Članak Frede Young¹⁸ o uklanjanju dendroglifa s Bore Collymongle navodi da su uklonjena pedeset dva stabla, od čega je po dvadeset pet poslano u dva savezna muzeja, a preostala dva u Muzej Queenslanda u Brisbaneu. Pokazalo se, međutim, da Muzej Queenslanda ne posjeduje nijedan dendroglif s te lokacije. [to se dogodilo s njima, a što s druga dva iz Muzeja Victorije? Jesu li nepravilno klasificirani, poslani neregistrirani u neki drugi muzej koji ih još uvijek pohranjuje, uništeni u procesu prilagodbe na novu sredinu ili načinom rukovanja, ili je autorica ovog članka javnosti dala nedosljednu ili čak pogrešnu informaciju? Ja nisam uspjela pronaći odgovore na ova pitanja.

- b) Neki muzejski predmeti otkupljeni su od pojedinih nezavisnih trgovaca/preprodavača, uključujući putnike. Ni tu ne postoje dokazi koji bi podržali ono što danas mogu biti tek nagađanja: Jesu li ovi predmeti razmjenjivani za materijalna dobra, otkupljeni novcem, ukradeni, ili jednostavno darovani ljudima koji su zbog svijetle puti možda prepoznati kao duhovi predaka ili naprosto kao dobrotorni putnici-namjernici (ponekad u potrazi za znanjem i/ili fizičkim dokazom njegova postojanja), voljni ili čak željni slušati aboridžinske priče? Vrlo je vjerojatno da su nabavljeni na sve ove načine, ovisno o ljudima i okolnostima.

Prirodoslovac Charles Daley pojavljuje se kao jedan od nekoliko nezavisnih "profesionalnih" sabirača iz New South Walesa, koji je vjerojatno živio od prihoda dobivenih snabdijevanjem muzeja aboridžinskim predmetima.

Australski muzej jedina je ustanova koja ima podatke o kupovinama na dražbama, sve novijega datuma.

- c) Ne postoji posebna dokumentacija o razmjeni pojedinih predmeta iz australskih muzeja s drugim australskim ili prekomorskim muzejima, osim u slučaju Australskog muzeja u Sydneyu. Letimičan pregled popisa predmeta iz Australije u prekomorskim muzejima otkriva, međutim, da ogroman broj aboridžinskih predmeta mora da je ili razmijenjen za druge predmete iz njihovih zbirki, ili kupljen.¹⁹

U nekoliko slučajeva jasno je da je postojao neki oblik razmjene ili transakcije između nekih australskih muzeja, jer predmeti koji su svojedobno bili navedeni kao dio inventara jednog muzeja ili neke druge ustanove odjednom više nisu tamo nego na nekoj drugoj lokaciji. To je slučaj s dva dendroglifa koji su prvo bili pohranjeni u Australskom institutu za anatomiju u Canberri, odakle su kasnije prebačeni u jedan od muzeja. Ponekad je teško pratiti kretanje nekih predmeta od jednog muzeja do drugog.

- d) Donirani predmeti dolaze iz privatnih zbirki pojedinaca. To su često članovi muzejskog osoblja, obično kustosi ili istraživači. Ponekad su donacije davali misionari ili putnici, kao i vlasnici farmi i lokalni stanovnici.

Zbirke Sira Williama Macleaya, koje su sadržavale prirodoslovne primjerke, kao i australsku antropološku i arheološku građu, sabirane su u 1860-ima i 1870-ima,

¹⁸ Young, F. (1949) Scientists save sacred trees..., *Australian Women's Weekly*, [str. 20-21].

¹⁹ Usp. Cooper, op.cit.

a potom darovane današnjem Muzeju Macleay pri Sveučilištu u Sydneyu.

- e) Za određeni broj predmeta današnji kustosi ne mogu ustanoviti pojedinosti njihove nabave, to jest, ime osobe ili naziv ustanove od koje su prvotno nabavljeni ili datum transakcije. Umjesto tih podataka, oni nose oznaku "nepoznato".

Za to postoji nekoliko razloga: nedostatak primjerene obuke, znanja i vještina prethodnih kustosa; nedovoljni podaci i dokumentacija predmeta u vrijeme njihove nabave; i konačno, odgovore treba potražiti izvan muzejskih ustanova, s obzirom na to tko je i kako prvotno nabavio ove predmete. Kao što sam već istaknula, gotovo je nemoguće otkriti sve činitelje i karike u lancu oblikovanja današnjih muzejskih zbirki.

Baza podataka Arheološke zbirke Muzeja Južne Australije uredno predočava kako i od koga su predmeti nabavljeni, iako u nekim slučajevima bez godine transakcije. Tri sveska vodiča kroz glavnu aboridžinsku zbirku, međutim, redovno trpe od nedostatka značajnih pojedinosti o nabavi, s izuzetkom predmeta nabavljenih za vrijeme Harvardsko-adelaidske ekspedicije Tindalea i Birdsella 1938.-1939. godine.

Nacionalni muzej Australije (Canberra) ima dobro dokumentiranu bazu podataka o aboridžinskim predmetima iz New South Walesa. Po mojemu mišljenju, jedini je nedostatak računalnog kataložnog sustava ovog Muzeja što postoje datumi zaprimanja samo za nekolicinu, a ne za sve predmete.

Klasifikacija i dokumentacija predmeta

Glavni je problem klasifikacije aboridžinskih predmeta njihova multifunkcionalna priroda. Jedan te isti predmet ima, ili kontekstualno dobiva, nekoliko, ako ne mnogo, "različitih" značenja i funkcija. Upotreba i značaj koji je neki predmet imao ili ima za osobu aboridžinskog porijekla jučer odnosno danas variraju jednako kao i upotreba i značaj koji on ima za neaboridžinsku osobu dvadeset prvog stoljeća. Stoga je izuzetno teško klasificirati aboridžinske predmete prema bilo kakvim kriterijima.

Na primjer, izrezbareno drvo u svom autentičnom i kulturnom ambijentu, za pripadnika Gamaroi iz pretkolonizacijskog razdoblja vjerojatno je (jer možemo samo nagađati o onome što je bilo) imalo cijeli niz značenja i važnih praktičnih, kao i duhovnih funkcija. Naravno, sva ova značenja i funkcije zajedno su tvorile jedinstveno holističko tijelo kulturalno važnog znanja, iako su možda bili od ograničenog značaja za pojedine članove Gamaroi društva.

U muzejskom su kontekstu aboridžinski, a možemo zaključiti, i svi drugi predmeti, dekontekstualizirani (kroz sam čin preseljenja s mjesta njihova porijekla) i rekontekstualizirani (zadobivši svojim bivanjem u muzeju lepezu novih značenja).²⁰ Valja

²⁰ Vidjeti, na primjer, Lumley, R. (1988) *The Museum Time-Machine: Putting Cultures on Display*, London & New York, Routledge, i Russell, L. (1995) (Re)presented pasts: Historical and contemporary constructions of Australian Aborigines, unpublished PhD thesis, Melbourne, University of Melbourne.

imati na umu da muzeji javnosti prezentiraju materijalnu kulturu u *rekonstruiranom* "tradicionalnom" kontekstu, to jest, muzejsku verziju ili, prije, verzije prošlosti i sadašnjosti budući da se politike muzeja, a time i postavi mijenjaju. K tome, svaki pojedini predmet na javnoj izložbi prolazi kroz proces daljnje rekontekstualizacije kroz gledateljevu percepciju i prethodno znanje (koje može ili ne mora postojati) o "autentičnom" društveno-povijesnom kontekstu.

Klasifikacija predmeta od dvostrukog je značaja za muzeje: važna je za organizaciju sustava pohrane i dokumentacije koji su i inače usko povezani. "Klasifikacija" podrazumijeva svrstavanje ili organizaciju građe na određen način, prema određenim kriterijima. Ona omogućava muzejskom osoblju da dodijeli određenim predmetima određeno mjesto u depou i evidentira njihove opise u računalnom sustavu. Gotovo je i nepotrebno spominjati da je to zapadni koncept koji se ne uklapa dobro, ako ikako, u aboridžinske predodžbe o vremenu i prostoru.

Osoblje muzeja klasificiralo je aboridžinske predmete prema, u osnovi, samo dva kriterija: prvo, prema geografskoj lokaciji, i drugo, prema upotrebi. Da bi ih ovako klasificiralo, osoblje se oslanjalo na dodatne potklasifikacije prema obliku, stilu, i (ponekad) materijalu. [to kustos ima više znanja i sposobnosti da prepozna određen oblik, stil i materijal, to je vjerojatnije da će predmet ispravno klasificirati, ponajprije zato što se pokazuje da je kriterij geografske lokacije jednako nepouzdan kao i ostali, iako ga je muzejsko osoblje odabralo kao najpouzdaniji (ili barem najprepoznatljiviji)].

1. Klasifikacija aboridžinskih predmeta prema geografskoj lokaciji/nalazištu stara je i dobro utvrđena praksa australskih muzeja. Za to postoje tri razloga:
 - a) Građa nabavljena u ranim fazama razvoja muzeja nije bila dovoljno dokumentirana, zato što su nezavisni preprodavači nerado otkrivali od koga su je nabavili.
 - b) Kao što Bolton upozorava, "[r]azlike između skupina često je mnogo teže ustanoviti nego razlike između mjesta: jezici klize s jednoga dijalektalnog područja na drugo, skupine se same klasificiraju na drugoj osnovi nego što to čine njihovi susjedi i administratori, i mijenjaju se prema tome kako običan tok ljudskog života - brak, smrt, neprijateljstvo i pomirba - modificiraju njihove strukture i saveze."²¹
Ovo je osobito točno u slučaju velikih konfederacija poput Gamaroi naroda, koji se sastojao od više manjih skupina, što se odrazilo na jezike i dijalekte njihovog teritorija.
 - c) Osoba ili skupina koja je neki predmet izradila može, ali i ne mora biti ista osoba ili skupina koja taj predmet koristi, razmjenjuje, prodaje ili daje sakupljaču bilo na tom istome mjestu ili negdje drugdje. Često trgovanje susjednih

²¹ Bolton, L. (1997) A place containing many places: Museums and the use of objects to represent place in Melanesia, u: *Australian Journal of Anthropology*, Vol. 8, No. 1, str. 21.

aboridžinskih skupina koje opisuje McCarthy²² navodi na zaključak da danas nipošto ne možemo biti sigurni da su predmet izradili članovi određene skupine, a ne njihovi susjedi. Zbog toga su muzejski predmeti klasificirani prema mjestu na kojem su nađeni, a ne prema mjestu njihovog porijekla.

2. Kada govorimo o različitim upotrebama za koje su predmeti bili izrađeni, opet se bavimo zapadnim pojmovima i percepcijama. Aboridžinskim predmetima redovno se pripisuje jedna od sljedećih etiketa:²³ **oružje**: toljaga, štit, bumerang, koplje, bacač koplja ... **kameno oruđe**: sjekira, sjekirica, cilkon ... **odjeća**: pokrivač od oposumove kože ... **pribor za skupljanje i pripremu hrane**: torba, štap za kopanje, žrvanj, posuda ... **pribor za lov i ribolov**: kanu, ribarska mreža ... **igračka**: weet weet ... **dekorativni predmet**: ukras za glavu, ogrlica, ploča za prsa ... ritualni predmet: dendroglif, pogrebno pokrivalo za glavu ...

Ova je podjela nezadovoljavajuća jer ne uzima u obzir moguću multifunkcionalnost aboridžinskih predmeta. Neki od ovih predmeta imali su više od jedne upotrebe: koplje se, na primjer, koristilo i kao pribor za lov i kao oružje za borbu.²⁴

Bolton navodi da se predmeti u muzejskim zbirkama "odabiru na temelju njihove materijalnosti i njihove prenosivosti".²⁵ To nameće dodatne probleme kada se radi o pohranjivanju i prezentaciji aboridžinskih predmeta u muzejima. "Materijalnost" podrazumijeva da samo predmeti koji su opipljivi i kojima se može fizički rukovati nalaze put do zbirke. A što je s drugim oblicima aboridžinskog znanja kao što su pripovijedanje i nastanjenost predmeta duhovima? Tek nedavno su australski muzeji postali svjesni ovih pitanja. Bolton spominje sastanak pacifičkih muzejskih kustosa u Vanuatu u srpnju 1995., na kojem su sudionici razmatrali pitanje duhova koji nastavaju predmete autohtonih naroda u muzejskim zbirkama i njihovu zabrinutost za moguće posljedice po sigurnost kustosa, kao i njihovu odgovornost za tako reprezentirana mjesta.²⁶ To je očigledno bio pokušaj bavljenja autohtonim, a ne isključivo zapadnim pristupima u muzejskoj praksi.

Posljednjih godina australski su muzeji bili svjedocima pokušaja da se aboridžinska znanja prezentiraju u više "aboridžinskim" kontekstima. Audio-zapisi, video- i interaktivna računalna prezentacija postaju sve popularniji. Pa ipak, ovo stvaranje

²² McCarthy, F.D. (1939) 'Trade' in Aboriginal Australia and 'trade' relationships with Torres Strait, New Guinea and Malaya, u: *Oceania*, Vol. 9, No. 4, str. 405-38. Vol. 10, No. 1, str. 80-104. Vol. 10, No. 2, str. 171-95.

²³ Usporedi. Meehan, B. & Bona, J. (1986) *National Inventory of Aboriginal Artefacts*, Australian Museum, Sydney, Aboriginal Arts Board & Australian Institute of Aboriginal Studies.

²⁴ U *The Traditional Mode of Production of the Australian Aborigines* (1987), North Ryde, NSW, Australia & London, UK, Angus & Robertson, str. 67, F.G.G. Rose potvrđuje da "[g]ranica između toga je li se predmet koristio kao oružje za borbu ili kao pribor za lov ili sakupljanje hrane često nije bila jasno definirana."

²⁵ Bolton, op.cit., str. 20.

²⁶ Ibid., str. 31.

"aboridžinskih" konteksta postiže se uglavnom zapadnim sredstvima: magnetofonom, videom ili touch-screenom umjesto stvarnom osobom ili skupinom ljudi.²⁷

"Prenosivost" podrazumijeva da samo oni predmeti koji se mogu fizički prenijeti od mjesta svog porijekla do muzeja postaju muzejskim predmetima. U slučaju Gamaroi građe, muzejsko je osoblje često zanemarivalo ovo načelo, osobito doslovnom sječom izrezbarenih stabala s muških inicijacijskih mjesta i njihovim kamionskim transportom do glavnih gradova dviju saveznih država.

Pohranjivanje predmeta

Aboridžinski predmeti u muzejskim zbirkama redovno su pohranjeni na četiri različita načina:

1. **Na otvorenom, na dugim metalnim policama:** predmeti srednje veličine od tvrdog materijala koji nisu lako podložni oštećivanju, npr., oružje i pribor za lov, igračke; povremeno se ovako pohranjuju i izrezbarena i izbrazdana debila;
2. **U dugim, ravnim ladicama, položeni na ili umotani u velike, tanke komade papira:** mali i predmeti srednje veličine koji zahtijevaju pažljivo rukovanje i osjetljivi su na prašinu, npr., odjeća, drveno oružje;
3. **U manjim kartonskim kutijama, umotani u nekoliko slojeva tankog papira:** mali predmeti osjetljivi i fizički i kulturno, npr., pogrebna pokrivala za glavu napravljena od gipsa, cilkoni od mekšeg kamena; skupine malih predmeta iste vrste nađeni na istoj lokaciji, npr., arheološka građa;
4. **Na otvorenom, u posebnoj niši ili odjeljku:** pojedini predmeti ili skupine velikih predmeta iste vrste, npr., kanui; ponekad kulturno osjetljivi predmeti kojima je pristup ograničen, npr., dendroglifi. Ponekad su ovi predmeti zajedno vezani u okomitom položaju pomoću metalnog lanca ili stavljani pojedinačno u zaštićeniji odjeljak u depou. Povremeno su pohranjeni vodoravno na otvorenim policama, ili pričvršćeni na posebne stalke i prekriveni lakom tkaninom. Samo su u jednom slučaju dendroglifi bili pohranjeni u kutijama pojedinačno prilagođene veličine, čime se u potpunosti štite od prašine i opetovana rukovanja. Kako se dendroglifi smatraju kulturno osjetljivom građom, obično se pohranjuju odvojeno, u području kojem je pristup ograničen.

U depou, police obično zauzimaju središnje mjesto, s ladicama i odjeljcima položenim bočno. Police i ladice klasificirane su i etiketirane prema općem porijeklu predmeta u njima. Tako su svi predmeti iz sjeverno-centralnog New South

²⁷ Sjećam se aboridžinske izložbe u Australskom muzeju u Sydneyu u svibnju-lipnju 1997. godine, na kojoj su australskoj publici prezentirane dvije priče u kazivanju aboridžinskih osoba iz sjevernog New South Walesa, zabilježene na magnetofonsku vrpcu. Snimka bi se aktivirala svaki put kad bi posjetitelj stao na određeno mjesto (rekonstrukciju spilje s otiscima ruku). Izuzetak u ovoj praksi uvođenje je aboridžinskih vodiča koji odgovaraju na pitanja posjetitelja u novome melburnškom muzeju.

Walesa i južnog Queenslanda pohranjeni na jednom mjestu, što i opet ovisi o njihovoj vrsti.

Metoda pohrane pojedinih predmeta ovisi uvelike o kustosovoj vještini, znanju i sklonostima. Jedna te ista vrsta predmeta može biti pohranjena na dva (rjeđe više) različitih načina. Na primjer, neki kustosi doživljavaju drveno oružje kao osjetljivo na vanjske utjecaje i stavljaju ga u ladicu obloženu papirom, dok ga drugi naprosto pohranjuju na otvorenoj polici.

Pokušaj da se aboridžinski predmet opisan u katalogu zbirke pronađe na polici ili u ladici često je mukotrpan proces, čak i za same kustose. Teškoća leži u činjenici da su svi aboridžinski predmeti iz cijele Australije pohranjeni u istom prostoru (obično u samo jednoj prostoriji za glavnu, javnosti dostupnu, aboridžinsku zbirku), koji je dalje podijeljen prema vrsti predmeta i teritoriju, gotovo nikad prema pojedinim jezičnim skupinama. K tome, katalogi na karticama, poput onoga koji još postoji u Australskom muzeju u Sydneyu, i opet klasificiraju aboridžinsku građu prema njenoj vrsti, a ne prema njenom porijeklu. Istraživač neminovno provodi nekoliko dana radeći bilješke o predmetima koje želi vidjeti (ako je to moguće), dodatnih nekoliko dana (ako ne tjedana) ugovarajući vrijeme posjete depou s kustosom odgovornim za taj odsjek i/ili odnose s javnošću i, kad se konačno nađe u depou, potreban mu je još barem jedan dan da pronađe predmete na licu mjesta. Konačno, viđene/fotografirane predmete treba usporediti s njihovim opisima u katalogu, što lako može biti pogubno za živce ako istraživači nemaju na raspolaganju sliku dotičnog predmeta (bilo muzejsku fotografiju bilo slikovnu dokumentaciju iz objavljenog materijala).

Danas većina muzeja koristi računalno katalogiziranje i prenosi podatke sa starih, tipkanih kataložnih kartica u računalne baze podataka. To omogućava osoblju i istraživačima da dođu do postojećih (često mizernih) podataka brže i učinkovitije, kao i da ih sami pretražuju prema određenom kriteriju, kao što su geografska lokacija ili sakupljač. Australski muzej jedini je izuzetak od tog pravila, jer se još uvijek uvelike oslanja na stari sustav kataloga na karticama.

Katalog aboridžinskih predmeta obično sadrži podatke o nizu pojedinosti, od kojih obično nisu sve poznate. Ti su podaci često izvađeni i kompilirani sa starijih dokumenata (registara i kataloga) i, zbog svih prethodno navedenih razloga, najčešće nepotpuni. prikazuje kataloške podatke o aboridžinskim predmetima u muzejskim zbirkama.²⁸

²⁸ Popis uključuje sve kategorije koje sam susrela u muzejskim katalozima, dok, naravno, u većini muzeja neće sve postojati, ili će neke biti međusobno zamjenjive.

Politika muzeja prema aboridžinskoj građi

Nakon vatrenih rasprava o aboridžinskoj kulturnoj baštini u australskim ustanovama 1980-ih i 1990-ih,²⁹ muzeji, knjižnice i druge riznice aboridžinske građe bili su prisiljeni zauzeti drukčije stajalište i donijeti smjernice za novu politiku u odnosu na aboridžinsku i otočku građu. Kako su brojne stručne studije osporavale "vlasništvo" muzeja nad autohtonim predmetima (i znanjima), pojavio se novi pojam *skrbljenja*.³⁰ Kroz više od dvadeset godina, muzeji i druge kulturne ustanove proizvele su povećani broj zakonskih dokumenata koji (re)definiraju njihovu poziciju u odnosu na ovu građu. Danas australski savezni muzeji ne djeluju kao vlasnici, već kao skrbnici nad aboridžinskim predmetima u svojim zbirkama u ime aboridžinskih zajednica. Na federalnoj razini, ovu ulogu muzeja i ostalih federalnih ustanova regulira i sankcionira niz zakona Commonwealtha, uključujući *Zakon o zaštiti nacionalnih parkova i prirode* (1975.), *Zakon o australskim muzejima* (1980.), *Zakon o zaštiti aboridžinske i otočke baštine* (1984.) i dokument *Previous Possessions, New Obligations*³¹ Udruženja odbora australskih muzeja. Svaka savezna država također ima vlastite zakone o autohtonoj građi. Povrh toga, pojedini savezni muzeji razvili su svoje vlastite protokole, u skladu s navedenim.³²

Ovakva politika rezultirala je konkretnim promjenama u muzejskoj praksi. Zbirke "svete/tajne" i osteološke građe općenito su zatvorene za nove nabavke, osim gdje to ne zahtijevaju aboridžinske zajednice. Nešto je građe otpisano i vraćeno zajednicama u skladu s odobrenim zahtjevima za repatrijaciju. To se odnosi uglavnom na ljudske posmrtno ostatke.

Opće nezadovoljstvo uskim, jednostranim pristupom autohtonoj građi rezultiralo je njegovim povlačenjem pred pritiscima za raznolikošću interdisciplinarnih stajališta bliskih autohtonim narodima. U prezentaciji aboridžinske građe, muzeji odnedavno čine napore za promicanje autohtona stanovišta osiguravajući izložbeni prostor u skladu sa zahtjevima okoliša, zapošljavajući aboridžinsko osoblje kao vodiče i tumače izložbi, i upuštajući se češće u konzultaciju s aboridžinskim zajednicama. Samostalni

²⁹ Vidi Attwood, B. & Arnold, J. (eds) (1992) *Power, Knowledge and Aborigines*, Bundoora, Vic, La Trobe University Press; Healy, C. (1994) *Histories and collecting: Museums, objects and memories*, u: Darian-Smith, K. & Hamilton, P. (eds) *Memory and History in Twentieth-Century Australia*, str. 33-54, Melbourne, Oxford University Press; McBryde, I. (ed.) (1985) *Who Owns the Past?*, Melbourne, Oxford University Press; i Rigg, V. (1994) *Curators of the colonial idea: The museum and the exhibition as agents of bourgeois ideology in 19th century NSW*, u: *Public History Review*, Vol. 3, str. 188-203.

³⁰ Vidjeti, na primjer, Mulvaney, D.J. (1989) *Aboriginal Australia: Custodianship or ownership? A reflection on the National Estate*, u: *Heritage News*, Vol. 11, No. 4.

³¹ *Previous Possessions, New Obligations: A Plain English Summary of Policies for Museums in Australia and Aboriginal and Torres Strait Islander Peoples*, [1993], North Fitzroy, Vic, Museums Australia Inc.

³² Australski je muzej, na primjer, razradio Politiku i procedure za aboridžinske i otočke zbirke i srodna pitanja, [n.d.], Sydney, Australian Museum.

i nesamostalni stručnjaci odigrali su važnu ulogu u zagovaranju i promicanju prava autohtonih naroda, a etičke smjernice društvenih istraživanja proširene su i na sakupljanje, izlaganje, upravljanje i promicanje autohtone građe.³³ Staromodni dijelovi muzeja, poput Galerije pacifičkih kultura pri Muzeju Južne Australije u Adelaidei, stekli su dvosmislen počasni naslov *muzej unutar muzeja*,³⁴ dok nova, postkolonijalna iščitavanja multikulturalnih prostora stvaraju nove društvene i muzejske krajobrazne.

Unatoč takvim dalekosežnim promjenama i suradnji s autohtonim zajednicama, muzeji se i dalje (i možda sve više) doživljavaju kao *gatekeepers*³⁵ koji provode kontrolu nad autohtonom građom prema vlastitim kriterijima: ograničavajući pristup samonametnutim mehanizmima kontrole, distribucijom selekcioniranih podataka o svojim zbirkama, i ubirući profite u obliku naplate za istraživanje i publiciranje. Iako je politika saveznih muzeja da aboridžinske zajednice obavještavaju o građi koja dolazi iz određenog područja, ispada da Aboridžini, izuzev lokalnih aboridžinskih zemaljskih vijeća, nisu u potpunosti svjesni postojanja svoje materijalne kulture u muzejima. Za većinu Aboridžina, siromašni uvjeti života u ruralnim krajevima i nepoznavanje zakonskih procedura često su dovoljni da ih spriječe u putovanju kako bi istraživali povijest svojih obitelji i druge izvore zaključane u "velikim" ustanovama.³⁶ Lokalni aboridžinski pričuvni centri koje je pokrenulo i koje vodi aboridžinsko osoblje, ponekad kao privatne zbirke s nekolicinom predmeta koje su vratili savezni muzeji,³⁷ predstavljaju prihvatljivu (i često priželjkivanu) opciju.

Dok federalni i savezni muzeji i arhivi obično zahtijevaju da se poštuju zakonske procedure za pristup građi ili za nabavu kopija fotografija (ponekad po nerazumnim cijenama), lokalni pričuvni centri često velikodušno pružaju sve potrebne podatke, oslanjajući se na moralne prije nego na zakonske kriterije. Ispitivanje o

³³ Vidjeti Parrott (1990) Legislating to protect Australia's material cultural heritage - guidelines for cultural resources professionals, u: *Australian Archaeology*, Vol. 31, str. 75-82; Stanton, J., et al. (1990) Positions and policies of museums in Australia on human skeletal remains, u: *Australian Archaeology*, Vol. 31, str. 52-60; i Davidson, I. (1991) Notes for a code of ethics for Australian archaeologists working with Aboriginal and Torres Strait Islander heritage, u: *Australian Archaeology*, Vol. 32, str. 61-63. Dodatne informacije o pravima na aboridžinsko kulturno i intelektualno vlasništvo dostupne su na: <http://ictp.lawnet.com.au>.

³⁴ Usp. Fergie, D. (1998) Unsettled history: Common sense, cannibalism and cultural displays, paper presented at the Cultural Studies Association of Australia conference "Postcoloniality/Cultural Studies: Representing difference", Adelaide, University of South Australia.

³⁵ Usp. Gostin, O. (1995) Accessing the Dreaming: Heritage, Conservation and Tourism at Mungo National Park, Adelaide, University of South Australia, str. 107.

³⁶ Vidjeti, na primjer, Fourmile, H. (1989) Who owns the past? Aborigines as captives of the archives, u: *Aboriginal History*, Vol. 13, Pt 1, str. 1-8, Canberra, Australian Institute of Aboriginal Studies.

³⁷ Npr., Muzej aboridžinske kulture u Brewarrini i "Goondee", Aboridžinski pričuvni centar, u Lightning Ridgeu, koji vode Roy i June Barker. Potonji ima zbirku arheoloških predmeta koje je vratio Australski muzej.

mjeri u kojoj su Aboridžini upoznati sa sudbinom vlastite kulture, preostaje da se izvede u daljnjem istraživanju. Samo je nekolicina dosad podigla veo prašine i zane-marenosti kojim je aboridžinska građa bila prekrivena u gotovo dvije stotine godi-na skrivene i ušutkane povijesti.

Prilog 6.05 Popis muzejskih kataložnih podataka

Identifikacijski broj:

Registracijski broj:

Naziv / predmet (vrsta):

Predmet:

Ograničen:

Status:

Oštećenje:

Zemlja:

Savezna država / pokrajina / područje / okrug / regija:

(Specifično) područje:

Povijest / način nabave:

Datum nabave:

Nabavljen od:

Sakupljač:

Datum sakupljanja:

Br. zbirke sakupljača:

Datum registracije / datum ulaska u inventar:

Kulturna / jezična skupina:

Odsjek:

(Trajna) lokacija

/ jedinica + polica + dio:

Privremena lokacija:

Zbirka (naziv):

Evidencijski br.:

Prethodni kontrolni br.: / stari reg. br.:

Dimenzije / mjere / veličina:

Uobičajena pohrana: dio predmeta:

Uobičajena pohrana:

Trenutna lokacija: dio predmeta:

Status:

Lokacija:

(Kratki) opis:

Interpretacija:

Pojedinosti proizvodnje: metoda:

Osoba / izrađivač + spol:

Uloga:

Mjesto:

Datum:

Popratne pojedinosti: osoba:

Datum:

Mjesto:

Bilješke:

Pojedinosti o predmetu: vrsta:

Dokumentacija (pojedinosti):

izvori / primarni:

sekundarni:

Dokumentacijska evidencija:

Veza s drugim predmetima:

Status copyrighta:

Vlasnik:

Izložba:

Restauriranje: znak predmeta:

Znak spremišta:

Slike:

Unio: datum:

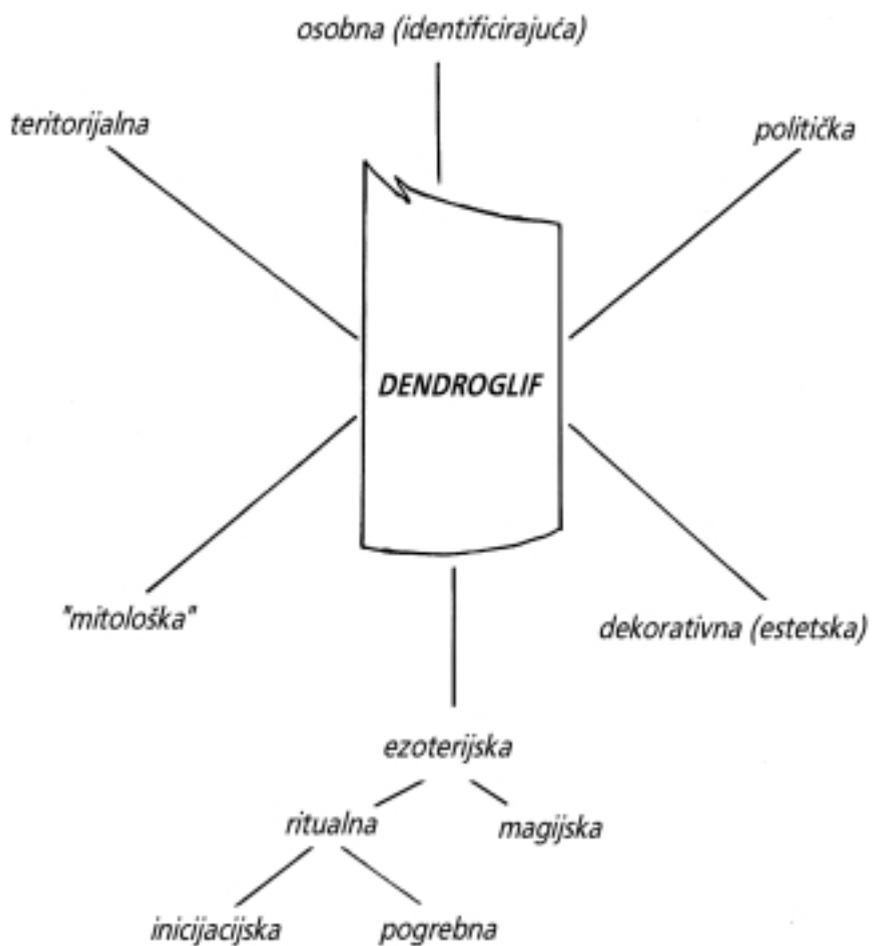
Uredio: datum:

Napomene:

Reference / Reference u literaturi:

Fotografije:

Prilog 6.04 Dendroglif: moguća značenja i funkcije

Prevela: Leonarda Kovačić